

Cara o creu. L'atzarós camí de la música simfònica

Josep M. Mestres Quadreny

Acadèmic de número. jomequ@gmail.com

Resum

L'article contempla la contradicció existent entre la bona acollida de les arts plàstiques modernes i el refús de la música també moderna, quan ambdues manifestacions artístiques expressen el mateix amb diferents mitjans. A través d'uns antics escrits, curull d'ironia, es posen de manifest quines són les causes que afavoreixen unes i frenen les altres. Finalment s'arriba a la conclusió que la radio podria ser un camí viable per fer sortir el concert simfònic públic de l'atzucac, cosa que depèn dels dirigents culturals.

Abstract

Heads or tails: The eventful pathway of symphonic music

This article examines the contradiction between the warm reception of the modern visual arts and the rejection of modern music, when both artistic manifestations express the same thing through different means. Through old writings brimming with irony, light is shed on the causes that both foster art and hinder music. Finally, the conclusion is reached that the radio might be a viable means of reviving the symphony concert from its current dead end, though this will depend on cultural leaders.

Us heu aturat mai a reflexionar sobre el fet aparentment paradoxal que els barcelonins acudeixen sovint a visitar el Museu Picasso, la Fundació Miró o la Fundació Tàpies i contemplen embadalits les obres d'aquests grans artistes, mentre que rondinen quan es programa una obra moderna a l'Orquestra Simfònica de Barcelona?. Són dos mons estancs? El públic de l'orquestra, ancorat en el segle XIX, no visita mai aquests museus? Els visitants d'aquests museus no van mai als concerts de l'orquestra? Costa de creure, però la realitat mostra que en aparença les coses són així; o bé, potser una part d'aquest públic assisteix a les dues manifestacions però ho fa sintonitzant el seu cervell d'una manera diferent en cada cas?. El fenomen, però, no és privatiu de Barcelona sinó que pot fer-se extensiu en major o menor grau a bona part d'Europa i Amèrica, i, tot i que de manera força complex, es deriva fonamentalment de dos factors: un és econòmic i l'altre és de nivell cultural o educatiu.

Per tal de fer una mica de llum sobre el tema, prendré com a punt de partença tres articles publicats molts anys abans del meu naixement, escrits en to d'humor, irònics i fins i tot sarcàstics, molt més ben escrits que no ho hauria pogut fer jo mateix i dels quals tant sols n'he fet la traducció al català.

Començarem per l'aspecte econòmic. Una pintura o una escultura, que pel que fa al cas és el mateix, poden ser contemplades d'immediat un cop han estat enllestides, no pateixen cap desgast en ser contemplades i adquireixen un valor de canvi generador de plusvàlues que poden arribar a ser molt considerables. En canvi una simfonia o qualsevol mena d'obra simfònica requereix que sigui interpretada per una orquestra que té un cost molt respectable i s'esvaeix com el fum tant bon punt acaba el concert. En altres paraules: una activitat genera diners i l'altra els consumeix. Darrera tot moviment de diners sempre hi ha algú que mercadeja i aquí ve a tomb un article sobre els empresaris, escrit a meitat del segle XIX, que diu així:

“Si es demana a qualsevol individu de la vasta família teatral, des de l'aristocràcia de l'escena fins aquells que encenen els llums, sobre quina cosa és un empresari, de ben segur se sentirà contestar amb veu coral que és una bèstia ferotge comparable tant sols amb el tigre, el serpent de cascavell i el cocodrill; que és un tirà pitjor que Atila, sota el jou del qual no hi ha cap gran home que no hagi doblat el clatell tot arrossegant trèmul la seva cadena; que és un individu de la espècie humana, amb un cor de bronze, semblant al del amo d'un vaixell negrer, amb la diferència que l'empresari mercadeja amb els blancs, sense que aquells que proclamen idees humanitàries el condemnin a l'execració pública i sense trobar una E. Beecker-Stowe que escrigui una novel·la amb l'objecte de fer-lo odiós a tothom.

Són justes o injustes aquestes acusacions tant greus?. Diferencio. Són justes respecte de l'empresari pura sang, que acostuma a ser un d'aquells especuladors freds, impassibles, sords a la simpatia, muts a l'amistat, cecs als bells rostres, que avaluen els homes poc més que la quincalla, comprant i venent cames, goles, produccions de poetes i de mestres de música, dedicant-se a la usura i desproveïts de qualsevol mena de bon sentiment, no mirant més que el seu propi interès, ni pensant en altra cosa que no sigui la seva bossa.

Són injustes si alludeixen a aquells empresaris que obren honestament i que arrossegueu una agitada i penosa existència, acabant per morir en un munt de palla o en un hospital, per descurança, incapacitat o bonhomia.

L'empresari pertany a una raça d'animals les variades espècies dels quals mereixen ser estudiades: Hi ha, per exemple, empresaris per afició, però els d'aquesta casta es van extingint i han arribat a fer-se tant rars com la mosca blanca; existeixen també empresaris per càlcul, els quals acostumen a arregar una bona collita i per últim n'hi ha de coneguts amb el nom d'industrials i ambulants, que només compten amb el present.

L'empresari per afició és un sui-generis dotat d'un temperament extremadament dolç i d'una ànima harmoniosa; emprèn el càrrec d'empresari amb l'objecte de poder amar amb llibertat totes les actrius, per passar per un gran coneixedor de música, i per constituir-se en el Mecenes de les notabilitats artístiques; per això se'l veu afanyar-se per que els spartitos que es posen en escena siguin dels millors mestres, que les cantants siguin totes de primo cartello, i finalment que l'orquestra es compongui dels professors més afamats. Aquest empresari sentimental fa provisió de comparses que facin goig, i entre les coristes escull les de capteniment lànguid (si en troba) sense mirar si és bona o no. No importa que no siguin dotades per al cant o per al ball; n'hi ha prou amb que tinguin un bon tipus, cames tornejadades, una figura interessant i sobretot... bona voluntat. Situada en el seu lloc, les recomana al mestre repetidor o al de ball, perquè els ensenyi amb paciència la part, mentre l'empresari a la nit de l'assaig general i fins i tot la de la primera representació, va dansant per l'escenari i corrent d'un camerino a l'altre confortant-les amb una paperina de pastilles, un pomell, un penjoll o mitja dotzena de guants, segons el gust o l'afició de les seves sílfides o odalisques. Aquesta vida seria molt bona si durés molt; però al cap d'un parell d'anys fugen les il·lusions, s'esvaeix l'amor a l'art, i només queden les lletres de canvi protestades, la nota dels capitals perduts i... un sens nombre de sobres plens de rinxols de tots colors. En aquesta situació el nostre empresari aclaparat de tanta desventura, amb l'escàs capital que li resta es retira a una modesta casa de camp, i allà ara passejant, ara sentint-se inspirat amb la vista de les belleses de la natura, troba que els refilets del rossinyol i els saltirons de l'alosa són molt més grats i menys perillosos que els trinats de la capritxosa Adelina, o les piruetes de l'insadollable Fanny.

Passem a parlar de l'empresari per càlcul. Aquest, per costum, mai segueix la regla general de regentar una empresa, compra, ven, fa intercanvis, posa en gir les goles dels cantants, les comes de les ballarines, etc. L'empresari per calcul té un magatzem artístic en el qual s'hi troben de manifest, o per dir-ho millor de mostra, a preus fixes, totes aquestes rares mercaderies. Aquell que vol fer una adquisició entra en aquell basar i pel seu compte i risc tria una prima donna des de 1500 francs fins a 30000; un tenor i un baix que tenen ja un valor conegut, un baríton i un baix profund d'aquells que l'empresari ven a tant la lliura, i un contract que té en infusió pels casos tant sovintejats de substitució per malaltia repentina. És un gran monopolista de neòfits o principiants de tota mena i quant n'enchampa un amb bona veu i talent musical li assigna una paga diària, li ofereix ell mateix taula i allotjament, collant-lo amb una multitud d'obligacions que el desventurat signa, i a les quals s'hi dona fatalment el nom d'escriptura, les clàusules de la qual només coneix i té valor per a l'empresari. El principiant o la principianta triomfen i obtenen ovacions; però tot el fruit se l'emporta l'empresari, el qual, segons les bases de l'escriptura (que d'ordinari només dura un quinquenni) trasllada la pobre celebritat debutant des de la Scala de Milà, al San Carlo de Nàpols, del teatre Regio de Torí a la Fenice de Venècia, de París a Londres, i de Sant Petersburg a Madrid guanyant amb les seves goles el mil per deu. Coneix tots els secrets i magarrufes teatrals pròpies del seu ofici, calcula els moments a propòsit, les estacions, sobre l'èxit de les funcions, els fiascos, la probitat sistemàtica de totes les direccions dels teatres de l'univers, i finalment sobre la responsabilitat compromesa dels seus col·legues.

Aquest cervell insaciable no es contenta amb les ofrenes substancioses i daurades que engloteix cada dia a costa de la virtut, o el que és el mateix dels virtuosos, però per tal de treure més diners forma un cens de gargamelles sonores, comes elàstiques i rostres sentimentals que despatxa franc de ports al Nou Món, on creu que no són tant intel·ligents en música com en el nostre. Aquest filantrop treu grans recompenses amb els contractes d'aquells infeliços, mentre que aquests mateixos en arribar al seu destí es veuen forçats a mantenir-se durant un temps amb bananes i xuclar canya de sucre.

Tanmateix la professió a què és dedica li costa ben poc. Tres o quatre raimes de paper de carta encapçalat per un timbre reduït a una multitud d'instruments de totes menes i al centre el seu respectable nom. A més fa imprimir una circular que insereix a tots els periòdics teatrals d'Europa, cosa que el qualifica de mercader de carn humana i tot es redueix a això.

Aquest home, si és sobri, arriba a ser en poc temps acabalat, sense cap risc, sense responsabilitat i sense fatigar-se. Fornit d'un gran capital, que és el del públic, passa una vida plaent sense deixar d'ajudar els seus semblants necessitats amb un interès del cinquanta per cent.”

Joan Budó, “El empresario”, *La gaceta musical barcelonesa*, 73, 19 d'octubre del 1862. (Traducció de l'autor).

Avui dia l'empresari té noms específics segons l'especialitat; si es dedica a les obres d'art pren el nom de “marxant”, si es dedica a cantants o músics se'n diu “màner”. El marxant ven l'art que troba. De ben segur que si Mr. Maeght hagués pogut vendre Velázquez, Rembrandts o Goyas no hauria fet cap esforç per impulsar la pintura de Miró, però aquells tenen ja col·locades totes les seves obres en col·leccions privades o als grans museus i per tant no li quedava més remei que dedicar-se als artistes del seu temps, cosa que els succeeix a tots els marxants del món, tot i que no tots

tenen la sort de trobar un Miró. Sigui com sigui fan un esforç personal i econòmic perquè les obres dels seus artistes siguin apreciades i valorades pel públic. El cas del mànager és tot el contrari; ell ven intèrprets, siguin vocals, siguin instrumentistes, i per tal d'anar sobre segur cal que aquests ofereixin un repertori acreditat: ell sí que pot vendre i explotar la música dels grans mestres de passat. Qualsevol novetat és un risc, així doncs, cal dedicar-se a Beethoven, Mozart o Chopin, que són ben rebuts arreu del món.

L'activitat artística del present és, doncs, un reflex dels interessos dels marxants i mànagers, els quals desenvolupen una activitat indiscutiblement legítima, ja que ells no són els responsables culturals d'enlloc. Aquí és on intervé el segon factor, el de la formació cultural. Alguns països, des de temps immemorial dediquen un particular esforç, principalment pel que fa a la música, a l'ensenyament des de l'escola primària fins al grau superior, cosa que a Espanya ha tingut un abandonament secular a tots nivells fins fa ben pocs anys. Així doncs el barceloní actual viu immers en una gran precarietat formativa. Una bona crítica podria ajudar a aquest públic a reduir la seva penúria cultural, però veiem que en diu Erik Satie sobre la crítica:

“No és pas l'atzar que m'ha fet escollir aquest tema. És el reconeixement, ja que jo soc tant reconeixedor com reconeixible.

L'any passat vaig fer diverses conferències sobre “La intel·ligència i la Musicalitat dels Animals”

Avui us parlaré de “La intel·ligència i la Musicalitat dels crítics”. Si fa no fa és el mateix tema, amb modificacions, és clar.

Alguns amics m'han dit que aquest tema era ingrati. Perquè ingrati? Ací no hi ha cap ingratitud; al menys no veig per on: Jo faré doncs fredament l'elogi dels crítics.

Els crítics no són prou coneguts; s'ignora allò que han fet, allò que són capaços de fer. En una paraula, són tan desconeguts com els animals, per més que, com aquests, tenen la seva utilitat.

Sí, ells no tant sols són els creadors de l'Art crític, aquest Mestre de totes les Arts, sinó que són els primers pensadors del món, els lliurepensadors mundans, podem dir-ne.

A més, fou un crític qui va posar pel Pensador de Rodin. Me n' he assabentat per un crític, fa quinze dies o tres setmanes com a molt. Això m'ha fet plaer, molt de plaer. Rodin tenia feblesa pels crítics, una gran feblesa...

Els seus consells li eren estimats, molt estimats, massa estimats, fora de preu. Hi ha tres menes de crítics: aquells que tenen importància; aquells que en tenen menys; aquells que no en tenen gens. Aquestes dues darreres menes no existeixen: tots els crítics tenen importància...

Físicament el crític té aspecte greu, és un tipus del gènere del contrabaix. Ell és en si mateix un centre, un centre de gravetat. Si riu només ho fa d'un ull, sigui del bo, sigui del dolent. Sempre molt amable amb les Dames, manté els Senyors a distància, tranquil·lament. En una paraula, ell és bastant intimidant, si bé que molt agradable de veure. És un home seriós, seriós com un Buda, un boudin noir (botifarra negra), evidentment. La mediocritat, la incapacitat no es troben entre els crítics. Un crític mediocre o incapaç seria la riota dels seus confreres; li seria impossible d'exercir la seva professió, el seu sacerdoci, vull dir, ja que hauria d'abandonar el seu país fins i tot natal; i totes les portes li romandrien tancades; la seva vida no seria més que un llarg suplici, terrible de monotonia.

En definitiva l'Artista no és més que un somniador; el crític, ell, té consciència de la realitat, i la seva, a més. Un artista pot ser imitat; el crític és inimitable i impagable. Com es podria imitar un crític? em pregunto. A més, l'interès seria minso, molt minso. Nosaltres tenim l'original, en tenim prou. Aquell que digué que la crítica era fàcil no digué una cosa gens remarcable. És fins i tot vergonyant d'haver dit això: se l'hauria de perseguir al menys un kilòmetre o més.

L'home que escrigué tal cosa, potser ho lamentarà? és possible, és desitjable, és cert.

El cervell d'un crític és un magatzem, un gran magatzem.

S'hi troba de tot: ortopèdia, ciències, roba de llit, arts, flassades de viatge, gran selecció de mobiliaris, papers de cartes francesos i estrangers, articles de fumador, guants, paraigües, jerséis, capells, esports, bastons, òptica, perfumeria, etc. El crític ho sap tot, ho veu tot, ho escolta tot, toca de tot, ho remena tot, menja de tot, ho confon tot, i no pensa menys. Quin home!! Qui ho diria!!! Tots els nostres articles són garantits!!! Durant les calors, la mercaderia és a l'interior!!! A l'interior del crític!! Mireu!! atalaieu-vos-en, però no ho toqueu pas!!! És únic. Increïble.

La crítica és també una guaita, una boia, podríem afegir. Assenyala els esculls que voregen les costes de l'Esperit Humà. Prop d'aquestes costes, d'aquestes falses costes, la crítica vetlla, superba de clarividència llunyana, té una mica l'aire d'una fita, però d'una fita simpàtica, intel·ligent.

Com arriba a aquesta elevada situació de fita, de guaita?

Pel seu mèrit, el seu mèrit agrícola i personal. Dic "Agrícola" perquè conrea l'amor d'allò Just i Bell. Ara arribem a un punt delicat. Els crítics són reclutats a tria, com els productes assortits, extra-superiors, de primera qualitat.

És el Director d'un diari, d'una revista o de qualsevol mena de periòdic, qui descobreix el crític necessari per a la bona composició de la redacció. Cap recomanació pot fer-hi res. Ell el descobreix després d'un sever examen de consciència. Aquest examen és molt llarg i molt penós, tant pel crític com pel Director. Un interroga, l'altre es malfia. És una lluita angoixant, plena d'inesperats. Finalment el director és vençut. Això és el que passa ordinàriament si el crític és de bona raça, i si el seu entrenament ha estat acuradament concebut. El Director és absorbit, reabsorbit pel crític.

És ben rar que el Director se'n salvi.

El veritable sentit crític no consisteix a criticar-se un mateix, sinó a criticar els demés: i la biga que té al ull no li impedeix gens de veure la palla que és al del seu veí: en aquest cas la biga esdevé un allargavistes, molt llarg, que engrandeix la palla d'una forma desmesurada.

No podem deixar d'admirar el coratge del primer crític que es presentà al món. Les gents grolleres de la Vella Nit dels Temps el degueren rebre amb grans cops de sabata al ventre, sense adonar-se'n que ell era un precursor digne de veneració. A la seva manera fou un heroi.

La segona, tercera, quarta i cinquena crítiques no foren certament millor acollides... però ajudaren a crear un precedent: L'Art crític es donava el dia a si mateix. Fou el seu primer dia de l'any. Molt més endavant, aquests Benefactors de la Humanitat saberen organitzar-se millor: van fundar Sindicats de la crítica a totes les grans capitals. Els crítics esdevingueren així personatges considerables, cosa que prova que la virtut sempre és recompensada. De cop els artistes estaven embridats, sotmesos com gats-tigres. És just que els artistes siguin guiats per les crítiques. Jo no he entès mai

la susceptibilitat dels Artistes front a les advertències dels crítics. Crec que això és orgull, un orgull mal orientat, desplaent. El artistes hi guanyarien venerant els crítics; escoltar-los respectuosament: fins i tot estimar-los; invitar-los sovint a la taula de família, entre l'oncle i l'avi. Que segueixin el meu exemple, el meu bon exemple: jo quedo enlluernat amb la presència d'un crític, el seu esclat és tal que parpallejo durant més d'una hora; beso el rastre de les seves sabatilles; bec les seves paraules en un gran vas, dret per cortesia. Jo he estudiat molt els costums dels animals. Ai quina desgràcia! ells no tenen crític. Aquest Art els és estrany; al menys no conec cap obra d'aquest gènere als arxius dels meus animals. Potser els meus amics crítics en coneguin algun o diversos. Si fossin prou gentils de dir-ho, el més aviat possible, seria millor. Sí, els animals no tenen crítics. El llop no critica el xai: se'l menja; no perquè menystingui l'art del xai, sinó perquè admira la carn i també els ossos del llanut animal: tant bo, tant bo ben guisat.

Ens convé una disciplina de ferro, o de qualsevol altre metall. Només els crítics poden imposarla, fer-la observar, a distància. Ells només demanen que se'ns inculquin els excel·lents principis de l'obediència. Aquell que desobeeix és ben be de plànyer, no obeir és molt trist. Cal, però, no obeir les males passions, fins i tot si elles mateixes ens donen l'ordre. De què ve que es reconegui que les passions són dolentes, dolentes com la ronya? Sí, de què?

Al plaer que om pren d'abandonar-s'hi, d'entregar-s'hi, i que desplauen als crítics.

Ells, no posseeixen males passions. Com podria tenir-ne una gent tant valerosa? Ells no tenen cap passió, cap. Sempre calmats, no pensen en res més que en el seu deure, corregir els defectes del pobre món i en fer-se una renda com cal, per comprar tabac, simplement.

Aquesta és la seva tasca. Tasca que correspon a aquests homes de bons consells; perquè ells en tenen mil per un, de consells, de consells comarcals.

Regraciem-los tots els sacrificis que fan diàriament pel nostre bé, tan sols pel nostre bé; demanem a la Providència de protegir-los contra les malalties de tota mena; d'allunyar-los de maldecaps de tota índole; de concedir-los un gran nombre de fills de tota espècie, que garanteixin la continuïtat. Aquests desitjos no poden fer-los ni bé ni mal. En tot cas els donarà bona cama... per escriure.”

Erik Satie, “Éloge des critiques”, *Action*, 8, París, agost del 1921. (Traducció de l'autor).

En to sarcàstic, Satie ens diu ben clar que ben poca cosa podem esperar de la crítica, la qual pot fallar estrepitosament, i a tall d'exemple il·lustratiu copio tot seguit l'article que va escriure Carl Maria von Weber a propòsit de l'estrena de la tercera simfonia de Beethoven. L'he tret de la traducció feta al castellà, publicada per Felip Pedrell al seu llibre *Los poemas del pianista*, i que jo transcriu al català de la següent manera:

“Weber es situa en somnis en mig dels instruments d'una orquestra reunits en assemblea, els quals sota la presidència de l'ennassat oboè, conversen dels seus bons temps. En el millor moment de la seva assossegada xerrada, el contrabaix sempre rondinaire i amenaçador, seguit de dos violoncel·ls, els seus acòlits, penetra a la sala esbufegant d'ira i esclatant pel disgust que li ha ocasionat la simfonia nova: “maleit sia”, diu remugant el contrabaix, si cada dia se'm condemna a sentir música com aquella. Tinc, com és sabut de tothom, una organització suficientment robusta; doncs bé, acabo d'assistir al assaig d'una simfonia d'un dels més nous compositors, i si arriba a durar cinc

minuts més perdo la pica, i les cordes de la meva existència es trenquen per sempre més. Doncs no ha volgut convertir-me en una mena de boc enfurismat, i també, transformar-me en un violí per expressar les no-idees del cavalleret compositor?...

EL PRIMER VIOLONCEL (eixugant-se el front). Té raó el meu respectable papà. L'autor de la simfonia ens ha marejat. Uf! no recordo cap échauffement semblant després de les òperes de Cherubini

TOTS ELS INSTRUMENTS. La història!, la història!, vinga la història!

SEGON VIOLÍ. “No és possible explicar allò que ha passat, ni menys encara entendre l'obra, perquè, segons els principis que el meu venerable mestre Romberg em va inculcar, la simfonia que acabem d'executar no és altra cosa que un monstre musical, que no correspon a la natura dels instruments ni al desenvolupament d'una idea, en poques paraules, no correspon a cap altre objecte que el de semblar nou i original...” Tots els instruments participen en la conversa, fins que un de més ardit en qualificar l'obra de molt dolenta en tots els sentits, diu: “En aquest segle de les llums, creu el meu respectable auditori que un compositor renuncia voluntàriament al vol de les seves idees i inspiració, si no han d'anar acompanyades de la claredat corresponent? Au! no es tracta de claredat, ni de precisió, ni de sentiment, ni de passió; això queda per a les antigalles com Gluck, Haendel, Mozart...”

TOTS A COR. Bravo! Bravo!

Voleu saber la recepta de la nova simfonia? doncs escolteu companys. Primerament, un moviment lent, idees curtes, i només tres o quatre notes cada quart d'hora; això diuen que desperta l'atenció. Redéu!. Després un soroll sord de timpà, algunes frases misterioses de viola, i tot plegat alternant amb les indispensables pauses. En fi, quan l'auditori cansat d'esperar, renuncia voluntàriament al allegro, arriba un moviment furibund, el qual no ostenta cap pensament principal, sens dubte per tal que els oients no es prenguin la molèstia de descobrir-lo. Les transicions brusques d'una tonalitat a l'altra no es poden ometre, i ni cal preocupar-se gaire per una cosa tant fútil: n'hi ha prou en agençar-ho com fa Paer a la seva Leonora, per exemple: emprenent una carrera a través dels semitons, quedar-se còmodament en el to que li és més propici, i la modulació ja està feta. Sobretot no fer cap maleït cas de les regles: les regles no s'han fet per al geni...

En això es trenca la corda d'una guitarra penjada prop del meu llit: em desperto sobresaltat just al moment en que gràcies al meu somni era a punt d'esbrinar el secret per ser un gran compositor simfònic, o simplement...UN BOIG.”

Felip Pedrell, *Los poemas del pianista*, Andrés Vidal y Roger, Barcelona, 1873. (Traducció de l'autor).

L'únic que demostra Weber amb aquest escrit, és que quan va escoltar per primera vegada la Simfonia núm. 3, *Heroica*, de Beethoven no va entendre res. Un gran compositor com ell, la va vessar quan exercí de crític. No li retrec, perquè no és gens fàcil comentar, no diguem explicar, una obra innovadora o simplement nova. És el problema que han d'afrontar tots els crítics musicals del món. A l'època en que a la premsa era obligat fer crítica de tots els concerts, alguns crítics s'escapolien d'aquest tràngol dient que amb una sola audició no n'hi havia prou per fer-se càrrec d'una obra nova; i, tanmateix, quan aquesta es tornava a interpretar, deien que com que ja se'n havia parlat el

dia de l'estrena no calia insistir-hi. Pobrets! Avui dia ho tenen més fàcil: no cal fer-ne cap de crítica. Els escassos espais que se'ls destina els poden ocupar confortablement comentant concerts que no els facin passar cap cuita. Resulta evident, doncs, que davant la possibilitat de cometre errors enormes com li va passar a Weber i la inhibició manifesta dels crítics, la crítica ha esdevingut del tot inoperant per als bons barcelonins que puguin estar interessats en saber què passa actualment en el domini de la música culta.

Aquests tres articles han estat triats tant pel seu contingut com pel fet d'haver estat escrits fa molt de temps i ens mostren que des de llavors res no ha canviat, tant pel que fa a la inoperància de la crítica, com a l'eficàcia de l'empresariat. Així, doncs, tota la vida musical de Barcelona queda en mans dels mànagers. Què ha canviat, doncs, que hagi pogut provocar aquesta davallada cultural?. Simplement la classe dirigent. A l'època que van ser escrits aquesta articles, la burgesia exercia la direcció cultural a través del mecenatge, actuava per convicció o per simple vanitat, però entre moltes altres coses, adquiria obres d'art i feia moure la vida musical al seu gust i manera. Des de llavors la societat s'ha transformat molt i la burgesia s'ha inhibit de la seva iniciativa cultural, segurament amb tota la raó del món, i l'ha deixat en mans dels polítics, els quals simplement s'han limitat a mantenir el patrimoni que van rebre dels bons burgesos sense prendre cap mesura per posar-la al dia. Això en un context de capitalisme salvatge com el que predomina avui dia, on la única unitat de mesura és el diner, deixa als mànagers les mans lliures per actuar a plaer. I així seguirà mentre els responsables culturals de l'Administració no hi posin remei; si és que algun dia ho fan. Un conseller de cultura de la Generalitat, fa bastants anys, em deia: "Mentre no es facin grans manifestacions al carrer reclamant música contemporània, no teniu res a fer", i així van les coses.

La música culta, aquella que fa rondinar el públic de l'orquestra, és la pedra de toc de la modernitat. Els pintors, escultors i arquitectes moderns arriben fins a cert punt, a connectar amb el públic en una bona part gràcies a una crítica eficient i un bon suport mediàtic. En canvi, tal com hem vist abans, no es donen les circumstàncies favorables perquè ho faci la música, perquè en tant que la més abstracta de les arts és la que té més possibilitats creatives però no se li dóna l'oportunitat de manifestar-se públicament, ni té cap mena de suport informatiu dels mitjans de comunicació. Mentre això segueixi així no es pot dir que el projecte estètic de la modernitat, impulsor del refinament de la sensibilitat i de l'enriquiment de la consciència de la humanitat, ha arribat a la seva maduresa. Ben al contrari, la post-modernitat, a la qual s'hi ajustaria millor el nom d'anti-modernitat, bona aliada del capital, li ha creat un seriós entrebanc: avui dia la banalitat s'estén arreu, com una taca d'oli.

L'actual Administració destina una important partida pressupostària al manteniment d'orquestres simfòniques, cosa que cal aplaudir, però hauria de ser conscient que la programació que es produeix no respon a criteris culturals sinó als interessos de qui mou els fils a l'ombra. Alhora la mateixa Administració esmerça una altra important partida pressupostària a l'ensenyament de la música i avui dia és notori que sorgeixen joves músics, tant intèrprets com compositors, extraordinàriament ben preparats i excel·lents en la música culta moderna. On exerciran la seva professió?

En un article publicat a la revista *Mirador* el juny de 1931, Robert Gerhard deia:

“Seria temerari profetitzar la desaparició del concert com a forma d'exhibició musical a l'abast de grans auditoris, per bé que la ràdio, en països més sortosos que el nostre, guanya ja avui en interès omnímode, en intel·ligència i en vitalitat. Però no és arriscat de preveure la desaparició de la forma actual del concert públic, que tant per l'actitud de l'auditori com pel caràcter dels programes que cal oferir-li s'ha convertit en la cosa més enutjosa i soporífera del món”.

Ben aviat farà vuitanta anys d'aquest article i la cosa no és idèntica però no ha variat gaire. Potser la diferència més important rau en que llavors les orquestres no eren subvencionades. Pel que fa a la ràdio, llavors hi havia només una emissora i avui n'hi ha un munt, però en tot el territori català només n'hi ha una dedicada a la música culta, això sí: ho fa en exclusiva i amb una programació molt digna, encara que amb tics mimètics de les sales de concert. Potser en un futur no gaire llunyà s'acomplirà la predicció de Gerhard i la ràdio serà la taula de salvació de la música, perquè les orquestres simfòniques, cada dia més oneroses, ancorades en el passat i desproveïdes de la revitalització pròpia d'una activitat del seu temps, estan condemnades a desaparèixer quan el seu cost esdevingui insuportable per a una Administració que en treu molt poc rèdit electoral. Mentrestant una solució per donar a conèixer la música del nostre temps podria passar per fer una cosa semblant a allò que s'ha fet amb les arts visuals les quals disposen d'un Museu Nacional d'Art de Catalunya per a l'art antic i Un Museu d'Art Contemporani per a l'art modern. Així, doncs, l'Orquestra Simfònica de Barcelona a l'Auditori podria seguir dedicant-se a la música antiga i una nova orquestra vinculada a la Ràdio podria fer-se càrrec de la música moderna. Aquesta nova orquestra no faria normalment concerts públics sinó directament emesos, els quals, acompanyats de comentaris de qualitat, podrien arribar a un públic que actualment és molt reduït, però amb un potencial molt elevat gràcies al poder de penetració de la radiodifusió.

Després de molts anys d'eufòria consumista i diner fàcil gràcies a un sistema financer descontrolat que permetia gastar més d'allò que es guanyava, ens trobem de sobte amb una crisi que tot sembla indicar que és quelcom més que un reajustament de creixement com les que l'han precedit en anys passats. S'ensuma la fallida del capitalisme salvatge i això no és un esdeveniment local sinó que afecta tot el món. Ara és un bon moment per replantejar el sistema econòmic. Pot la humanitat, pel simple poder del diner, renunciar al seu progrés qualitatiu per convertir-se en un simple depredador de natura?. Cal una nova manera d'entendre l'economia en la qual l'ètica hi té molt a dir, però també la cultura. Tot i que l'art i, sobretot, la música semblin trobar-se en vies d'extinció, crec que sobreviuran com una necessitat vital de l'home: la cultura de bracet de l'economia, sense que aquesta la deixi abandonada al lliure mercat. Sé que això és un somni, però la utopia sense fer cap mal a ningú i actuant com una mena de brúixola, ajuda a orientar-se vers el camí de l'autèntic progrés. Jo hi jugo cara i crec que guanyaré, malgrat que fins ara sempre he vist sortir creu.